

Te Peretitenira'a No Porinetia farani

PIHA PUTURA'A PARAU 'API *Mahana piti 30 nō 'ēperēra 2019*

Te mau Fa'aotira'a a te 'Āpo'ora'a a te mau Fa'aterehau
--

Pa'epa'e 'i te mau oire : tauturu nâ te oire 'o Raroia

Ia-au 'i te poritita a te Fenua 'e pa'epae 'i te mau 'opuaraa a te mau 'oire, 'ua fârii te Apoorahau 'e horo'a 'i te tauturu nâ Makemo 'i te tuhaa oire râ 'o Raroia, nô te tâuiraraa ia 'i te motu 'o tei 'ore 'i uirahia atu ra 'e tae mai 'i teie mahana. Nô te teie tauturu, nô te paturaa ia 'i te fare uira 'e te tororaa niuniu nâ ni'a. titauhia nô teie 'opuaraa 'e 66 mirioni toata e amo mai te Fenua 'e 53 mirioni, 'e tauturu teie nô te mau motu mo'emo'e 'i te atea 'ia Tahiti nô te haamaita'i 'i te oraraa huiraatira 'i reira.

I te pae noa 'o te uira, 'ua haamana ato'a te Apoorahau 'i te faaroo faahouraa 'i te faa-au-
raa parau tauturu 'a te oire Uturoa nô tâ na faaâpî môrî purûmu mai 2016 mai. E nehenehe
atu ai te 'oire 'e faaoti roa 'i tâ na tarena 'ohipa.

Tauturu nâ te mau taiete

I ni'a noa 'i te tarena haamahuta 'i te "imiraa faufaa, ua haamau te Fenua 'e piti rave'a
tauturu i te mau taiete. A tahi, tauturu nô te fatu mai 'i te mau tauihaa nâ te mau taiete rii
na'ina'i (AEPE) nô te 'âpee 'i tâ râtou mau 'opuaraa 'âpî 'aore râ te faarahiraa 'i tâ râtou
'imiraa. Te piti, nô te faatupuraa e te faaoraoraraa 'i te mau faretoa na'ina'i 'e te mau fare
tâmâaraa (APCR) 'e te reira nô te pa'epa'e 'ia râtou 'i roto 'i te 'opuaraa 'e haamaita'i 'i tâ
râtou vâhi 'ohiparaa 'e te vâhi tâmâaraa 'i Porinetia nei. Nô te reira 'ua faataa te
Apooraahau 1 710 000 toata nô te tauturu 'e toru taiete.

Tauiraa ture nô te mau ULM 'i Porinetia nei

Tau haereraa 'i te mau faatureraa nô te faa'ohipa 'i te manureva na'ina'i (ULM) 'i Porinetia
nei 'o te faatâfifi nei 'i te faahoturaa 'o teie 'amaa 'imiraa nô te faa'ana'anataeraa taata 'i te
pae 'o te marere haere 'i Porinetia nei.

Présidence de la Polynésie Française

Service de la communication

communication@presidence.pf – 40 47 20 00

Ua vauvau atu ia te Faaterehau nô te mau utaraa nô te reva, 'i mua 'i tô te Apoorahau, 'i te mau tauraa 'irava ma te haapâpû maita'i, te pae 'o te parau faati'a 'o te hâpiipiraa pairati ULM 'e mana te reira nô te Hau nui, te 'opaniiraa 'e rere nô te mau tere tâ moni 'e te huru faa'ohiparaa 'i te mau tere tâ moni fâriihia. Inaha te tauraa 'e faaôhia 'i roto 'i teie faaueraa mana 'o te parau faa'ite. Nâ te hô'ê 'opuraa ture 'e haapâpû 'i te arata'iraa 'o te parau faa'ite nô teie 'amaa 'ohipa.

Maraa rahi tô te mau râtere hotera 'i tenuare 'e te râtere 'i fâriihia 'i fepuare

Ia -au 'i te mau numera 'o tei piahia 'e te piha numera a Porinetia nô ni'a 'i te rahiraa râtere 'o tei pârahi 'i roto 'i te mau hotera 'i tenuare 'e rahiraa râtere 'i taahi mai 'i fepuare 2019. Te mau tarahuraa piha 'ua maraa ia 'i te tai'o 7,7% nô te hô'ê matahiti, 'e 'e 12,9% 'i ni'a 'e piti matahiti. O tenuare te 'ava'e maita'i roa 'i roto 'i nâ matahiti 12 'i ma'iri. O te 'âpî 'i te pae 'o te mau tarahu piha ato'a tei maraa nô te hô'ê matahiti.

E faito teitei roa ato'a 'o tei 'itehia nô te mau tarahu piha 'e tahi nei, 'ua nao'ahia te tai'o +8% 'i te matahiti. E numera maita'i tei 'ite nô te taato'araa 'o te 'amaa 'imiraa 'o te fârii râtere, nâ te reira 'e faa'ana'anatae 'i te mau 'ona 'i roto 'i tâ râtou tutavaraa. E pâpû roa mai teie mau numera nô teie mau 'ava'e 'i muri nei, 'inaha tei te tai'o 6% tô na maraa 'ia faa-au-hia 'i fepuare 2018, 'e 14,8% 'ia 'amuihia 'e nâ 'ava'e mâtâmua 'e piti 'o teie matahiti.

I fepuare nei, 'ua maraa te tai'o râtere nô nâ 'ava'e 12 'e te tamau noa nei-a taua numera ra, 'i tenuare tei ni'a 'i te 10,9% te râtere 'i hau, 'e 219 818 taata 'i te matahiti. Nô fepuare 2019, 'ua nuu 'e 6,4% 'ia faa-au-hia 'e fepuare 2018, 'e tapa'o pûai teie nô te mau piha ta'otoraa, 'e te vai teitei noaraa ho'i te tai'o râtere horomoana. Te ti'aturihia ra 'e nao'ahia te faito 'o tei 'ore-â 'tapaehia a'e nei 'e nehenehe 'e tohu tano 'e nao'ahia te tai'o 15,5% te faito rahi 'o te manihini 'e râtere mai (42 029 manihini), te feia 'e tere nei e mata'ita'i 31 759, 21 467 'e mea ta'oto roa mai, tei râtere nâ te moana 10 292.

Te hâpeepeeraa mai, nô te rahiraa mai te taiete manureva, 'e nehenehe 'e tapae 'i te tai'o 220 000 râtere 'i te matahiti. E 'ite ato'ahia nâ roto mai 'i te mau tai'o 'i ravehia 'e te tahua manureva 'o Tahiti, 'o tei numera 16 83 horopatete hau 'i mâti nei 'ia faa-au-hia 'e mâti 2018.

Ia -au 'i te heeraa mâtete 'i 2018 'e tenuare 2019, 'o te mau mâtete too'a 'o tera tei maraa pâpû. O Marite tei nuu 'i fepuare 17,7%, 'o oia tô ni'a roa.

O Eropa ato'a te faito faahiahia, 'e 51,7% te maraa 'i fepuare nei, 'o te râtere Heremani ihoa râ tei mau 'i te upoo 'o taua mâtete nei +50,8%), 'i muri mai 'o Peretane (+24,4%). I te area Patitifa, 'o Auteraria te mâtete faahiahia 30,2% nô nâ 'ava'e 'e piti. Te toe 'o te mâtete 'ua maraa maita'i ato'a 'i te 'omuaraa matahiti nei, nâ te rau raa 'o te tere manurave 'i tura'i pâpû 'i te fariiraa râtere 'i 2019, 'o te fâ 'e rave hia 'i teie matahiti 'o te tape'a noaraa 'i teie i'e'i'e nô 2019.

Te vairaa 'o te 'aveia faahotu fâriiraa râtere 2015-2020

I roto 'i te vairaa nei nô te manuiaraa pâpû 'o te fâriiraa râtere, 'i muri mai 'i te tutava tuutuu'ore 'i te 'avei'a 'o te faahoturaa 'i te fâriiraa râtere, nâ roto 'i teie tutavaraa nei 'i 'ite

Présidence de la Polynésie Française

Service de la communication

communication@presidence.pf - 40 47 20 00

pâpûhia ai te 'ê'a 'e rave itoito nô nâ 'ava'e 'e 20 'i muri nei, 'oia ho'i 'o te auraro tamau noa 'i te faatureraa, te mau vâhi fâriiraa, te faatiani tamau 'e te faahotu tamau noa 'i te tâato'araa 'o te 'amaa toro'a, 'e 'ia nâ roto 'i te ti'aturi 'i te pa'epa'e 'a te Fenu, 'e te turu 'a te 'afata 'a Eropā FED, tâ te Hau nui ho'i.

Mai 2016 tae mai 'i 2019, 134 arata'iraa 'ohipa 'e 'e 225 turu 'ohipa, 'o tei tape 'i te ravehia 'e 69% tei manuia maita'i. e rave rahi 'o tei rave tamau noa hia mai, 'are'a tei 'ore 'i tapae nô te taupûpû ia 'o te tereraa 'ohipa, 'inaha te tahi taime 'e titauhia 'ia vata mai te mau mana faaoti 'e nô te rahi 'o te tarena 'ohipa 'aore 'e nahonaho. Ua haamauhia te hô'ê faatereraa nô te faito tâmau 'i te tereraa 'ohipa. I roto 'i te tomite pairati a te Hau te vai nei hô'ê ti'a 'o te tomite a Eropā 'e hô'ê ti'a 'a Farani, 'o tei putuputu 'e toru taime mai 2017 mai. I te pae 'o te tomite hi'opo'a 'i te fâriiraa râtere 'ua putuputu ia 'e pae taime mai 2017 mau.

Nô te reira, 'e mea ti'a 'ia tâmau noa 'ia 'atu'atu noa 'i teie 'amaa 'imiraa, nâ roto 'i te aupurupuru noa 'i te mau vâhi 'e fârii nei 'i te râtere 'i roto 'i Porinetia tâato'a. te 'imiraa 'i te tahi atu huru faa'ana'anataeraa 'e te 'apeeraa 'i te reira mau 'opuaraa 'âpî 'e fâna'ohia 'e te manihini horomoana. Nâ te tau-haamaita'i araa hia mai te ture 'ohipa, te mau turamaraa nâ reira te mau tauturu 'i te mau fatu 'ohipa 'i faaitoito 'i teie tuhaa 'imiraa. Ua ineine roa te mau aniraa mai te 'ori tumu a te mau taamotu mai ia Enata, 'e aniraa hâpa'ohia 'e te Faatereraahau 'o te Ta'ere, 'o te hô'ê teie tapa'o faufaa rahi nô te fâriiraa râtere.

Fâriiraa râtere : te mau tauturu moni

Nâ ni'a 'i te aniraa 'a te Faaterehau 'o te fâriiraa râtere, Nicole Bouteau, 'ua fârii te Apoorahau 'e faataa 'i te mau tauturu mai teie 'i raro nei :

- 990 000 toata nâ te taatiraa « Na Hiro E Pae » nô te tau'rua rima'î 'a tô Tuhaa pae.
- 10 000 000 toata nâ te EGAT hâpa'o nei 'i te tahua hui pôpô.

Târena Smart Polynesia

Smart Polynesia, 'e 'opuaraa 'ohipa haamana hia 'e te Apoorahau 'i tenuare 2018 ra, 'o te târena raa ia 'i te mau arata'iraa pâpû 'o te faa'ohiparaa 'i te rorouira 'i Porinetia. A tahi matahiti 'i teie nei, 'ua 'ite hia te maita'i 'o te nuuraa. Inaha 'e 70 titauraahia te târena Smart Polynesia, 'e 68% tei ni'a noa-a 'i te faa'ohiparaa.

Ua târenahia 'e haamau 'i te mau tomite 'ihi-mâ'imi nô teie matahiti 2019, rautihia 'e piti taata nô roto mai hô'ê tâ te Hau hô'ê nâ te unuma, tâ râua tuhaa 'ohipa 'o te numeraraa 'i te mau titauraa tonohia, haapâpû 'i te haamuraa 'ohipa 'e te numeraraa 'i te faito 'ohipa. Nô teie taime 'ua faa-au-hia 'e 7 tomite 'ihi-mâ'imi 'i nia 'i nâ tumu parau nei : 'opuaraa Digipol/'imiraa faufaa rorouira/râve'a pâruru rorouira/piha 'ohipa 'e pû'oiraa/hâpiiraa 'e ti'araa 'ohipa/piha a te Hau 'e faatereraa.

Ua mana'o ato'ahia 'e haamaita'i 'i te teraa 'ohipa 'a tomite faatere SMART Polynesia, mâ te tape'a noa 'i te tomite arata'i 'i ni'a 'i tâna mau faauerāa mâtâmua 'o te haamahutaraa 'i te poritita 'o te rorouira a te Hau. Ia matutu 'i ni'a 'i te 'opuaraa 'âpî nô te matahiti ma'iri

Présidence de la Polynésie Française

Service de la communication

communication@presidence.pf – 40 47 20 00

'e te mau 'opuaraa 'âpî 'o te târena « Smart Polynesia » 'o te amohia mai 'e te Faaterehau 'o te rorouira 'e te haamana 'a te Faatereraahau.

Tata'uraa nô te mau 'opuaraa nô ni'a 'i te 'imiraa faufaa 'e vai maoro

Tei roto noa 'i te 'avei'a 'o te mau tata'uraa 'o tei haamata mai 'i 2016 'e 2017 nô te turu 'i te mau faatupu hotu 'a te mau taiete 'i ni'a 'i te tumu parau 'o te 'imiraa faufaa 'e tu'ati 'i te naturaraa 'o te fenua, te tâmau noa nei te Hau fenua 'i tâ na tutavaraa nô te haamahuta 'i te 'imiraa faufaa 'e vai maoro.

Te fâ 'a te 'imiraa faufaa roto 'o te faatupuraa ia 'i te faufaa 'e te mau 'ohipa mâ te faa'iti mai 'i te mau haamâu'araa mai te pape 'e te uira.

Te mea 'e titauhia nâ roto atu 'i teie tauiraa peu, faufaa rahi nô te Fenua, 'o te vai noa 'i roto 'i te mau poro'iraa tauihaa 'e te hâponoraa 'i tâ tâtou mau pehu. Nô reira nâ roto 'i te tauiraa 'i tâ tâtou mau peu 'e te faatupuraa 'i te mau rave'a 'âpî 'e nehenehe ai te tahi atu huru 'imiraa faufaa, faatupu 'ohipa 'e fanau mai, nâ roto 'i te faa'ohipa faahouraa 'i te mau pehu, te mau tâtâ'iraa tao'a, faahoona faahouraa 'i te mau tauihaa tahito.

Te piiraa tata'u 2019, tuuhia raro a'e 'i te faatereraa 'a te pû 'o te arutaimareva 'e te ito (ADEME) rave 'apiti 'e te Fenua 'i te pae 'o te ti'aauraa 'i te mau pehu, 'e nehenehe ai 'e tauturu 'i te mau taiete, te mau taatiraa, te mau 'oire 'e te mau piha 'ohipa 'a te Hau nô tâ râtou mau 'opuaraa 'i te pae 'o te 'imiraa faufaa roto, nâ roto 'i te 'apitiraa 'i te pae 'o te 'ihi 'e te pae faufaa nô te tauturu 'i tâ râtou mau mâ'imiraa 'e tâ râtou puta faufaa.

Ua faanahohia 'e piti tata'uraa 'i roto 'i te matahiti, 'e te tai'o mahana 'opaniraa 'o te 30 ia 'o mê 'e te 30 'o novema 2019. Nô te 'iriti 'i te mau parau faa'î tei ni'a ia 'i te 'itenati 'a te pû 'o te arutaimareva : www.service-public.pf/diren/2019/04/10/appel-a-projet-economie-circulaire.

Ta'ere : Tauturu nâ te mau taatiraa

Ua fârii te apooraahau 'e piti aniraa tauturu nâ te mau taatiraa 'e rohi nei nô te ta'ere 'e te rima'î :

- 500 000 toata nâ te taatiraa Havai'i Nui nô te faafaa'iteraa tauihaa rima'î mâtâmuaroa 'a tō Raiatea, 'o tei tupu 'i te 'apooraa rahi 'i teie 'ava'e nei.
- 900 000 toata nâ te taatiraa Vahine Vaero 'o Rimatara nô tâ na faafaa'iteraa tauihaa rima'î mâtâmuaroa 'e tupu 'i te 18 'e tae 'i te 26 'o mê 'i te fare 'oire 'o Papeete

Faarava'iraa parau-faa-au Hau nui-Hau fenua nô ni'a 'i te hâpiiraa

Te parau faa-au nô te 22 'o atopa 2016 nô ni'a 'i te hâpiiraa 'i rotopû 'ia Porinetia 'e te Hau nui, 'o te haapâpû ra 'i te tuharaa 'ohipa 'i rotopû 'i te Hau nui 'e Porinetia nô te tereraa 'ohipa 'e te faahoturaa 'i te rave'a hâpii 'i Porinetia nei, 'o te titauhia te tahi rii faarava'iraa mai teie 'i raro nei :

Présidence de la Polynésie Française

Service de la communication

communication@presidence.pf – 40 47 20 00

- 'ia faaôhia te pu'ohuraa 'a te (faaterehau 'o te hâpiiraa 'a Porinetia 'e te mono tavana hâpiiraa) 'ia hope mai 'e piti matahiti 'ohipa a te mau hi'opo'a hâpiiraa (tahua 1) 'e te mau hi'opo'a hâpiiraa teitei (tahua2) ;
- Haamau 'i te titi'araa nô te mau hi'opo'a hâpiiraa tahua 2 taati 'e te mau piha 'ohipa 'a te faatereraahau 'o te hâpiiraa 'a Farani, te mono tavana hâpiiraa 'e te faaterehau 'o te hâpiiraa 'i Porinetia ;
- Haapâpû 'i te mau arata'iraa titauhia nô te mau 'orometua hâpii tonohia 'e tavini 'i ni'a 'i te mau ti'araa taa'ê roa 'i Porinetia nei ;
- Ei parau faati'a 'a te faaterehau hâpa'o 'i te hâpiiraa 'i Porinetia nô te mau aniraa faaô 'i roto i te mau fare hâpiiraa a te tivira nô te mau 'orometua 'e fatu 'i te papature 'orometua hâpii a te Hau nui nô te tavini 'i Porinetia ia-au 'i te ture nô te 23 'o titema 2003 ;
- E faa'ohie 'i te faatereraa 'o te rorouira hâpii.

Nô te reira, 'ua 'ohipa 'amuihia mai 'e te faatereraa hau 'o te hâpiiraa Farani, te tavan 'o te hâpiiraa 'a Porinetia, te faatereraahau 'o te hâpiiraa 'a Porinetia e te faatereraa 'o te mau hâpiiraa 'e te mau 'orometua (DGEE). Ua fârii poupouhia mai teie 'opuaraa 'e te Tomitera teitei 'a te Répupirita. E nâ te Apooraa a Porinetia 'e haamana mai 'i teie mau taime 'i muri nei.

-0-0-0-0-0-